

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Band: 104 (1991)

Rubrik: Cronica
Autor: [s.n.]

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 05.10.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Cronica

In memoria
ad Andrea Schorta, dr. phil I, dr. h.c.

2/4/1905 – 12/12/1990

Var quindesch dis avant sia mort dandetta ed inaspettada varan blers gratulà al dr. h.c. Andrea Schorta per l'undrentscha dal dr. h.c. ch'el vaiva survgni da l'università Leopold Franzens da Puntina. Quist'undrentscha ha muossà üna jada daplü che excellent nom cha l'actività scientifica e la lavur da perscrutaziun dad Andrea Schorta giodaivan eir sur ils cunfins da nos chantun e da nos pajais oura. A mia gratulaziun ha'l respus be subit, sco cha quai d'eira seis adüs, in seis möd cordial ed in seis stil ligermaing arcaic, dond ün sguard inavo sülla lavur da sia vita, impustüt sün sia actività sco redactur e sco cheuredactur dal Dicziunari Rumantsch Grischun. El ha scrit uschea: «A mai aisi stat

concess dad agir in üna fasa decisiva per il DRG. Que ais stat üna furtüna per mai aviand gnü quattras la pussibilità da sviluppar iniziativas e rumper vias per realisar l'ouvra. Perque sa eu grà a la Providentscha chi m'ha guidà.»

Cur ch'eu, profuondamaing commoss, n'ha stuvü leger cuort davo l'inaspettada annunzcha da sia mort, am sun darcheu gnüts adimmaint seis plets ed impustüt l'ultima frasa, chi ha survgni ün sen plü profuond in vista a seis decess.

Sgür ch'el chi tscherniva seis plets consciantamaing e cun chüra vaiva vuglü tocker la valur la plü profuonda dal pled Providentscha. In möd sumgliant as vaiva'l express cuort avant, cur ch'ün dschurnalist til vaiva dumandà che plans ch'el haja per l'avegnir. El vaiva respus cul dit biblic ch'el vöglija «metter in uorden sia chasa».

Schi's guarda inavo sün sia vita terestra chi ha cumanzà als 2 d'avrigl dal 1905 a Zernez e chi'd ha chattà seis term – per nus inaspettadamaing – in marcurdi a mezdi, als 12 december 1990 in sia chasa a Cuaira, güst cha sar Andrea, sco chi d'eira seis adüs, d'eira ch'el preparaiva il café insembel cun sia duonna, schi para chi's chatta clers fastizis da quai cha Andrea Schorta nomna «Providentscha» in sia charta.

Giò da tuot vezza il scienzià – chi'd ha progettà seis pass in möd fich ponderà, chi'd ha vivü ed ordinà seis far in ün möd fich consciant – seis agir, seis progettar e seis sforzs sco alch chi cumplettescha, plüchöntschi amo sco alch chi accumulëscha quai ch'«id es dvantà», quai ch'el nomna Providentscha.

L'agir da la Providentscha – uschea am para chi's possa dir – vezzaiva'l impustüt pro'ls inscuntes cun umans chi tras lur esser e tras lur actività han dat direcziun a sia vita e chi til han cumpagnà per ün trat d'vita plü lung.

Uschea inclegiaiva'l sgüra l'inscunter da sia persuna e da seis duns cul uschedit spiert dal temp sül chomp da la filologia. La concepziun da la filologia sco ch'ella gniva vissa tanter il 1920 ed il 1960 – 65 in Europa ha chattà ün vast rebomb aint illa persuna dad Andrea Schorta. Uschea inclegiaiva'l sgüra eir l'inscunter da sia persuna cul uschedit genius loci: cun Zernez, seis cumün patria, cun Farschno, cul chantun Grischun in seis sen plü vast, cun sia richa varietà trilingua, culla Val Müstair, la regiun chi til ha furni il terrain da perscrutaziun per sia dissertaziun, cul vast territori da la cultura alpina, chi til ha fascinà ed occupà d'ürant tuot sia vita.

Nus ans tratgnain cuortamaing pro quellas staziuns cha Andrea Schorta varà resenti sco agir da la Providentscha e tscherchain da verer co ch'el ha dirigi seis pass da là davent.

Seis cumün patria til ha procurà ün contact fich intensiv cullas varts bellas, ma eir cullas varts düras da la vita in ün cumün engiadinais al cumanzamaint dal tschientiner. Sia structura da cumünanza sumagliaiva a quella d'üna gronda famiglia. Stretta cordialità, agüd vischandaivel, buonder, noscha cuida, invilgia, ma eir plaschair, stucs e dantigliöz dalettaivel toccaivan pro'l minchadi. Andrea Schorta vaiva registrà detagls da quist temp in ün möd fich precis. Qua o là manzunaiva'l alch, suvent riond, ma i's pudaiva s'inaccordscher ch'el nu's sentiva in tuot dal tuot liber. Ün da seis magisters, Giachen Giamara, e seis duos magisters da religiun, Otto Clavuot e Jachen Ulrich Gaudenz, han chattà cha'l giuven talentà stuves gnir promoss. Ün impraist dal cumün ha pussibilità ad Andrea Schorta da far il seminar da magisters da la Scoula chantunala a Cuaira.

Dürant il penultim on da scoula al seminar s'ha lura dat ün incunter chi'd es stat decisiv per Andrea Schorta. I's tratta da l'incunter cul indogermanist Robert de Planta da Farschno. Eu citesch ad Andrea Schorta chi scriva uschea: «Es traf sich, dass Raymund Vieli aus Rhäzüns, der nachmalige Kantonsschullehrer, der eben sein Studium der Romanistik an der Universität Zürich mit dem Doktordiplom abgeschlossen hatte, von der Absicht Robert von Plantas erfuhr, eine initiativ veranlagte Kraft für die Erhebung der Orts- und Flurnamen beizuziehen und auch gleich in der Lage war, einen ihm für diese Aufgabe geeignet scheinenden Engadiner Romanen zu empfehlen.» Uschea es Schorta dvantà il prüm agüdont, lura secretari dal scenzià privat, chi sentiva ch'el gniva plü vegl e chi vaiva fuondà – dal 1920 – l'interpreisa da ramassar e declarar tuot ils noms – locals e rurals – dal chantun Grischun.

Plü cha'l giuven Andrea Schorta s'ha approfuondi a Farschno aint illa perscrutaziun da noms e plü cha seis giavüsch da stübgjar plü tard scienzas natüralas, impustüt botanica, ha pers d'attractività. Seis interess pella toponomastica creschiva da di in di. E Schorta scriva: «So fiel es mir nicht schwer, auch abends die Auszüge der Namenlisten zügig voranzutreiben und die allfällige, am Tag verlorene Zeit aufzuholen.» Quista frasa es ün cler muossamaint pella disciplina chi characterisescha plü tard al scenzià, per seis ramassar ponderà, per seis möd da cataloghisar perseverant, precis ed intelligiaint. La lavur da ramassar ils noms premettaiva la visita sül lö. Uschea ha Andrea Schorta – in seis giuven ons – pudü tour contact, praticamaing, cun tuot ils cumüns dal chantun Grischun. Uschea ha'l imprais a cugnuoscher glied da tuot las vals. Ed ons a l'inlunga ha'l mantgnü il contact cun blers. L'elavuraziun dal material e la progettaziun da la lavur aint il chastè da Farschno ingio chi d'eira bler

trafic da giasts e visitas til ha dat l'ocasiun d'imprender a cugnuoscher a blers exponents da las ciencias umanas e da l'art da quel temp. Tuot in tuot s'haja l'impreschiun cha Andrea Schorta haja fat in quels ons ch'el ha passantà pro Robert de Planta (1924/25 – 1929/30) sco üna spezcha da giarsunadi. Ün giarsunadi sco til faivan per exaimpel ils giuvens pittuors d'urant il Renaschimaint aint illa «Scuola» da lur maisters. Ün giarsunadi chi tils daiva la pussibilità dad imprender a cugnuoscher a fuond quai chi's nomnaiva «i segreti dell'arte».

Quist temp da giarsunadi es i a fin pervi cha Robert de Planta es gnü fermamaing amalà – el es mort dal 1937, eir el als 12 december. Ma, avant co tour cumgià s'ha il giuven giarsun impegnà da cumplir l'ouvra cha seis magister, Robert de Planta, vaiva ideà e cumanzà.

Ün on avant vaiva Schorta cumanzà seis stüdi da romanistica a l'Università da Turi. Grazcha a sia eccellente preparaziun pratica e scientifica til ha'l pudü glivrar fingià davo trais ons cul doctorat. In quist temp s'han dats duos inscunters chi nu sun stats main decisivs pella vita dad Andrea Schorta. Eu manai l'inscunter cul excellent professor da filologia romana e cul fautur dal rumantsch, prof. dr. Jakob Jud, e l'inscunter culla consorta futura dad Andrea Schorta, cun Berta Gantenbein, eir ella doctressa in filologia.

Quists duos inscunters sun stats decisivs, ün pel seguond chomp da lavur dad Andrea Schorta, il Dicziunari Rumantsch Grischun, tsel per sia vita privata e sia vita da famiglia, ma eir – in möd retgnü, ma important – per sia lavur scientifica.

Daspö il doctorat e davo ün cuort temp ingio cha Schorta es stat secretari da la Lia Rumantscha in mezza piazza esa uschea cha la persuna dad Andrea Schorta svanisca per uschè dir davo las ouvras cha Schorta ha chürà, elavurà, fuormà ed edi.

Sia persuna e seis nom sun colliats strettamaing cun trais ouvras chi's po nomnar monumentalas e chi restaran fundamentalas per quel chi s'occupa da la cultura e da l'istorgia dal chantun Grischun.

Id es güst da nomnar sco prüma l'ouvra dal Cudesch da noms grischun. Il prüm tom es cumparü dal 1939 e cumpiglia las glistas dals noms locals e rurals ordinadas seguond circuls e cumüns. Quist tom es gnü reedi dal 1979 e muni cun ün'aggiunta. Il seguond tom, chi ha daplü co milli paginas, es cumparü dal 1964 e cuntegna las spiegaziuns dals noms, tant inavant cha'l stadi da la scienza permetta quai. Andrea Schorta ha dedichà quist tom a sia duonna e s'ha tras quai muossà publicamaing grat per seis sustegn activ e moral in ün temp d'ün grond chalch da lavur.

Sco seguonda ouvra monumentalas as preschainta l'imposant Dicziunari

Rumantsch Grischun chi fa part dals quatter dicziunaris naziunals svizzers. Dürant quaranta ons ha Andrea Schorta dat la structura e la direcziun a quist'ouvra. Dal prüm fin al sesavel tom as chatta üna blerüra da bels artichels segnats culs trais custabs Sch. chi stan per seis nom.

Suot sia egida es il büro dal Dicziunari, uschea as nomnaiva'l al cumanzamaint, dvantà ün institut scientific chi merita quist nom e chi ha ün'infrastructura chi po tscherchar sia cumpogna in interpraisas sumgliaintas. Il cumanzamaint es stat greiv e stantus. Id es stat da cumbatter per svagliar l'incletta per l'interpreisa amo giuvna. Id ha gnü nom da fuormar la basa pel prestige scientific d'ün'ouvra amo giuvna. Grazcha a l'iniziativa da seis redactor e cheuredactor es l'interpreisa dal Dicziunari Rumantsch Grischun statta da prüma davent üna funtana per üna blerüra d'impuls sül chomp da la perscrutaziun da las ciencias umanas in Grischun.

I nu fa star stut cha'l sciencià, adüsà a concepir in vastas perspectivas e dunà d'ün sen express per l'organisaziun da la lavur scientifica, ha cumanzà a far sias reflexiuns sur da la coordinaziun sül chomp da las ciencias umanas i'l chantun Grischun. Our da quist möd da pensar e da concepir es nada l'idea d'ün Institut per perscrutaziuns reticas. La realisaziun da quist grond plan nun es statta pussibla – pro la votumaziun dal pövel han mancà ün pêr vuschs.

La terza grond'ouvra es l'ediziun da las funtanas da dret da l'Engiadina e da la Val Müstair. Dal 1965 e dal 1969 sun cumparüts duos toms culs statüts cumünals, tanter il 1980 ed 1985 vegnan els cumplettats cun trais toms impreschiunants culs statüts dals circuls e cul tom dals registers.

Davo seis ottantavel anniversari – uschea am para – as permetta Andrea Schorta da laschar cumparair – almain in conturas – eir ün pa da sia persunalità privata in sias ouvras. Eu m'impais a seis bel artichel «Erinnerungen an Fürstenu», eu pens eir a seis pitschen cudesch da noms, uschè amiaivel, cul titul «Wie der Berg zu seinem Namen kam», cumparü dal 1988, e na l'ultim a l'impreschiunanta elavuraziun dal tema da la passagerità in seis «Roffleret o Settanta per duos e desch» cha nus – insembel cun sia famiglia – vain chattà per bön da publichar i'l listess tom da las Annalas sco quists cuorts pleds da cumgià.

I füss da nomnar amo üna blerüra da publicaziuns. Ma i'm para plü important da cumplettar il purtret dal defunt cun duos remarchas. La prüma riguarda il ritem da lavur. Andrea Schorta lavuraiva in möd quiet e ponderà e sumagliaiva tras quai – eu til n'ha dit quai gratulond pel ottantavel – ad ün bun mansteran o ad ün paur chi sa partir aint bain sa lavur. La seguonda: Quai chi til fascinaiva vi da la lavur scientifica d'eira

forsa main il resultat co il fat da's masürar cun ün problem linguistic o istoric e da chattar üna soluziun pussibla. In quai sumagliaiva'l al viandan chi's masüra culla stainta dal traiget per rivar al böt e chi vain tschüf da sia paschiun.

In marcurdi, als 12 december 1990, ha seis traiget terrester chattà seis böt final.

Andrea Schorta ans mancarà eir cun otras varts da seis esser chi d'eiran caracteristicas per el. Cun seis umur, cun sias reacziuns sveltas e spiritusas, cun sias remarchas criticas, chi qua o là savaivan esser sechas ed aspras, cun sia vulnerabilità e sia sensibilità, cun seis rier cordial, cun seis plaschair vi da la natüra, cun sia cultura musicala, cun seis plaschair vi da la cumpagnia e cun seis dun dad esser ami.

Nus til tgnaran in buna e grata memoria.

Jachen Curdin Arquint

Ad Andrea Schorta sco ingrazchamaint

da Duri Gaudenz

Eir sar Andreja es i la via ch'is va e nu's tuorna,
Vegl, ma plain da fatschögn sco la barcha chatschada dal sibel,
Güst uschè stumplà gniva'l da progets dad evader,
D'impromischiuns chi's vaiva gnü dat e's laiva mantegner.
O, il sulai da december pudaiv'avair prescha da tocker
L'orizont e sfuondrar e stüder laint forz'e glümera,
Sco pro'l farrer chi taimpr'üna vaira cotschna bugliainta.

Eu m'algorf fich bain da seis genituors chi l'artschvettan
Prüm da bliers uffants, sar Johann, il paur e pes-chader,
E la pitschna duonna Chatrina cun sa fatscha riainta,
Cha ingün nu vess dit ch'ella port'üna greiva dschierlada
Da pissers per tuot la brajada. – La mamma nu schmütscha.

Lur'hana vis a lur figl talentà e decis da's far strada,
Our'a Cuoir', a Turi, davo'l stüdi tuorna'l a Cuoira
E servirà a l'intschess cun tuot seis talents e sa scienza,
A seis vierv rumantsch, als noms da sa Rezia amada.
Sco lavuraints chi zambrajan cun stüdi e zel'üna chasa,
Cumanzand giosom, muntand sül davo la culmaina,
Güst uschè sar Andrea cumainza modest; our dal pitschen
Nasch'üna chà cumpletta, indschign e perseveranza
Han laschà metter suraint, conclüdand la bella culmaina.

Chi nu lascha ir s'algorfand in recugnuschentscha
Sas pivatellas suraint las set rains dal grand Dicziunari,
Lura dal cudesch dals noms e l'ultim da quella immensa
Cletta da ledschas, trastüts vadrüschs da nossas drettüras?
Ouvra monumentala da vita indret benedida.

Mo il muond dal barmör d'eir'amo plü grand co chi's pensa:
Mincha flur til staiva a cour, cul nom salüdaiva'l,
Mincha frus-cher remarchaiva'l, la pomma chi madüraiva.

Sco ün mar infinit, profuond e combel dad auas,
Güst'uschè infinit'es la scienza ch'Andrea Schorta
Ans ha regalà, in part cun sai tut in fossa.